

VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF FATALITY TENDENCY SCALE

Doç. Dr Kamil ORHAN

Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

kamilorhan@hotmail.com

Abstract

Fatalism is our belief that the control of events and / or living situations in the circle is within the individual control of the actor at what level. Fatalism tendency in individuals affects their actions in the face of events and situations. From this point of view, the fatalistic tendency is a latent factor that determines whether many concepts such as action taking, problem solving, implementation, entrepreneurship, initiative, motivation to achieve will emerge in many cases. In studying this approach, studies of validity and reliability have been carried out by improving the Scale of Fatalism Determination. Accordingly, standardization and norm studies were conducted for different demographic groups (N = 654). As a result of the item analysis, it is understood that the Fatalism Tendency Scale points to a 15-item 4-dimensional (lack of control, destiny / pre-determined belief, luckiest approach, irrational causal relationship) structure. Cronbach Alpha score in the reliability study for the whole scale was 0.84; 0.84; 0.82; 0.71; 0.57 for the sub-dimensions. It has been understood that the Fatalistic Tendency Scale has a high but significant but moderate correlation with the Rotter's Self-Esteem Scale ($r(648) = .47, p = .000$) and Kontrol Odağı Ölçeği ($r(649) = .56, p = .000$). It was decided that these results could be used as a valid and reliable means of measuring the Fatalism Tendency Scale. Fatalism tendency, not significantly different between the sexes ($t(629,395), p = .393$), showed significant differences in terms of education ($F(4, 632) = 8.19, p = .000$) and age ($F(7, 633) = 2.69, p = .009$). It has been decided that the scale can be used as a valid and reliable measurement tool.

Keywords: *Fatalism, Fatalism Tendency, Validity Reliability Study*

KADERCİLİK EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ'NİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Özet

Kadercilik, çevremizde gerçekleşen olayların ve/veya yaşanan durumların kontrolünün ne ölçüde olaydaki aktörün bireysel denetimi dahilinde olduğuna dair inançlarımızdır. Bireylerdeki kadercilik eğilimi, olaylar ve durumlar karşısında aksiyon alışlarını etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığında kadercilik eğilimi birçok durumda eyleme geçiş, çözüm üretme, uygulama, girişimcilik, inisiyatif alma, başarıya motivasyonu gibi birçok kavramın ortaya çıkıp çıkmayacağını belirleyen latent bir etken konumundadır. Bu yaklaşımla çalışmada, "Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği" geliştirilerek, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yürütülmüştür. Buna bağlı olarak farklı demografik gruplar için standardizasyon ve norm çalışmaları yürütülmüştür (N=654). Madde analizleri sonucunda

Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin 'nin 15 maddeli 4 boyutlu (kontrol yoksunluğu inancı, alınyazısı/önceden belirlenmişlik inancı, talihçi yaklaşım, irrasyonel sebep sonuç ilişkisi) bir yapıya işaret ettiği anlaşılmıştır. Ölçeğin tamamı için yapılan güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alpha değeri 0,84; alt boyutlar için sırasıyla, 0,84; 0,82; 0,71; 0,57 olarak hesaplanmıştır. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin nin Rotter Benlik Saygısı ($r(648)=,47$ $p=,000$) ve Kontrol Odağı Ölçeklerinin ($r(649)=,56$ $p=,000$) Kadercilik alt ölçekleri ile yüksek düzeyde anlamlı ancak orta düzeyde bir korelasyon gösterdiği anlaşılmıştır. Bu sonuçlarla Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilmesine karar verilmiştir. Kadercilik Eğilimi, cinsiyetler ($t(629,395)$, $p =.393$) arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermezken, eğitim ($F(4, 632)=8,19$ $p=,000$) ve yaş ($F(7, 633)=2,69$ $p=,009$) açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilmesine karar verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Kadercilik Eğilimi, Kadercilik, Geçerlik Güvenirlik Çalışması*

Serçenin ölmesinde bile bir bildiği vardır kaderin. Şimdi olacaksa bir şey yarına kalmaz, yarına kalacaksa bugün olmaz.

(There is a special providence in the fall of a sparrow. If it be now, 'tis not to come; if it be not to come, it will be now; if it be not now, yet it will come)

W. Shakespeare – Hamlet (5. Perde 2.Sahne)

Giriş

Kadercilik eğilimi, sosyal hayatın hemen her yerinde rastladığımız, yaşamı büyük ölçüde biçimlendirebilen temel bir olgudur. Bu etki, Türkiye içinde açıkça gözlemlenebilmektedir. Sadece, Türkiye'de değil, sosyo-ekonomik gelişmenin yeterli olmadığı pek çok coğrafyada benzer durumlar söz konusudur. İnsanların eyleme geçiş niyetini de etkileyebilecek bir dinamik konumundadır. Böyle bakıldığında, düşük sosyo-ekonomik gelişmenin ortak örüntüsü olarak ortaya çıkan kaderci eğilimin bu toplumların gelişmelerine de etki edebileceği düşünülmektedir.

Örneğin, bu bakış açısına uygun biçimde, Etiyopya da yapılan bir çalışmada (Bernard, Dercon, & Taffesse, 2012), kadercilik, “kişinin kendi geleceğini proaktif olarak değiştirme konusunda hissedeceği bir çaresizlik hissi olarak” tanımlanmıştır. Whelan'ın (1996, s:46) Marshall ve ark.dan yola çıkarak yaptığı bir başka tanım ise kaderciliğin "her şeyin çaba ya da önceden bilerek değiştirilemeyeceği şekilde belirlenmiş bir sonuca sahip olduğunu kabul eden bir inanç sistemi" olduğu belirtmektedir.

İnsanlar, farkında olarak ya da olmadan yaşamları boyunca çevrelerinde gözlemledikleri olay ve durumların kim ya da ne tarafından yönetildiğine dair algıları aracılığıyla bir izlenim oluşturmaktadır. Bu izlenim, kontrolün ne ölçüde kendi ellerinde olduğu ve/veya yaşanan durumların ne ölçüde bireyin denetimi dahilinde olduğu sorusuna bir cevaplar repertuarı oluşturmaktadır. Böylelikle, kadercilik eğilimi, sosyal psikolojinin çok temel konularından birisi olan Kontrol Odağı, öz-yeterlik gibi kavramlara oldukça yakın bir yere konumlanabilir.

Rotter'ın (1996) teorisine göre, bireyin yaşamında rol oynayan olaylar karşısında kendini yerleştirdiği konum önemlidir. Benlik kontrolünü ve kendi davranışları üzerindeki etkisini tanımlamasını sağlamaktadır. Çevresindeki olayların ve davranışlarının denetimini kendisine bağlı olarak düşündüğünde içsel denetimli, kendileri dışındaki etkenlere bağlı düşünceleri durumunda dışsal denetim yönelimli olarak isimlendirilmektedir.

Açık bir şekilde dışsal denetim kontrolün devredilmesidir. Yine de Batılı literatürden kaynaklı, kontrolü (veya denetimi) bir 'odak'a devretmek başlı başına seküler bir tercihtir. Oysaki Doğulu kültürlerdeki ortalama birey için, konu insanüstü bir belirlenim çerçevesinde açıklamalar yapıp yapılmadığı merkezinden anlaşılmaktadır. Yeryüzünün 'bu tarafından' bakıldığında asıl konu, bireyin çevresindeki olayların kaynağını nereye, hangi odağa atfettiği sorusundan daha ötede, 'insan muktediriyat'ının sınırına dairdir.

Bu açıklama öz-yeterlik kavramına da çağrışım yapmaktadır. Bireylerin, kişisel etkinliklerine dair inançları oldukça merkezi etken konumundadır. Bireyin psiko-sosyal işlevlerine dair algıları, özyeterlik algıları, yeteneklerine ilişkin inançlarına işaret etmektedir. Olası durumları yönetebilmek için kendisine gereken yönetim ve organizasyon yeteneklerine ne ölçüde sahip olduğu inancıdır. Öz-yeterlik inancı, insanların nasıl düşünüp harekete geçtiğini belirlemektedir (Bandura, 1995, s. 2).

Böyle bakıldığında yüksek kadercilik eğiliminin düşük öz-yeterlik hissi yaratmasını beklemek mümkün olacaktır. Apalaşlar'da yaşayan yerli halk (Mounger, 2012), İrlandalılar (Whelan, 1996), Etiyopyalılar (Bernard, Dercon, & Taffesse, 2012) ile yapılan çalışmalar da bu beklentiye paralel biçimde, bakış açımızı destekler niteliktedir. Genellikle gelişmemiş, az gelişmiş sosyo-ekonomik koşullara sahip toplumlarda düşük öz-yeterlik algısı buna bağlı olarak kaderci toplum yapısının varlığı rapor edilmiştir.

Bireyler, çevrelerinde gözlemedikleri olayları açıklarken farklı yükleme stilleri kullanmaktadır. Genel olarak az gelişmiş, kolektivist toplumlarda günlük yaşamda oldukça merkezi rol oynamasına karşın kadercilik eğiliminin Batılı toplumlarda aynı düzeyde etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Hemen her alanda kadercilik eğiliminin olayları açıklamada toplumu etkileyebildiği görülmektedir. Salt olayları anlama ve açıklama değil olaylar karşısında tepki verme, eyleme geçme, karar verme açısından da kadercilik eğilimi belirleyici olabilmektedir. Örneğin; sürücü davranışları (Şimşekoğlu & Nordfjærn, 2017), iş kazalarına ilişkin algıların oluşması ve bunlara dayalı önlemlerin alınması (Aycan & Kanungo, 2001, s. 400-401; Kiani & Khodabakhs, 2014), insanların yaşadıkları sağlık problemleriyle baş edebilmesi (Neff & Hoppe, 1993; Mounger, 2012), proje yönetimi (Anbari, ve diğerleri, 2009) bireylerin tasarruf eğilimleri (Wu, 2005; Shapiro & Wu, 2011), insan kaynakları yönetimi (Aycan, ve diğerleri, 2000), ekonomik kararların alınması (Bernard, Dercon, & Taffesse,

2012) gibi birçok alanda kadercilik eğiliminin bireylerin edimleri üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Kadercilik, sosyal hayatta uzun zamandır toplumları etkilemesine, ilk çağdan itibaren filozofların dikkatini çekmesine rağmen, hak ettiği ölçüde uzun zaman ve yoğunlukta modern sosyal bilimcilerin dikkatini çekmemiştir. Yeterince ilgi görmemesinde, modern bilimin merkezi konumundaki Batı'da sekülerleşmenin yaşanması etkili olmuştur. Batılı yaşam tarzında gittikçe etkisi azalan din ve onun terk ettiği alana yerleşen bilim anlayışı, eşlik eden felsefe, psikoloji, fen bilimlerinin etkisi ile birey çevresindeki dünya üzerinde etken bir role soyunmuştur. Günümüzde Batılı ve Doğulu yaşam tarzını ve bakış açısını ayırt edici en belirgin faktörlerden birisi olarak kader anlayışı verilebilir.

Kadercilik sözcüğü İngilizce'de 'fatalism' olarak kullanılmakta, tüm olayların önceden planlanmış olduğu ve bu sebeple de kaçınılmaz olduğuna dair insanlardaki inanç olarak açıklanmaktadır (Oxford Dictionaries, 2017). 'Fatalism', kaçınılmaz olarak gerçekleşecek olay ve durumlar karşısında bireylerin boyun eğme davranışına atfen kullanılmaktadır. Buna karşılık, filozoflar bir şey yapmak için yeterli gücün olmaması olarak ele almaktadır (Rice, 2015). 'Fatalism' Latince 'fatum'dan (ezeli, değişmez söz) türemiş Yunanca 'eiro'dan köken alan bir sözcüktür (White, 2012, s. 29). Yunan trajedilerinde sıklıkla insan, kaderi karşısında 'çaresiz bir yaratık' olarak anlatılmıştır. Bireylerin gelecek olayları kendi istekleri doğrultusunda belirleyemeyeceği, kendi dışındaki etken aktör(ler) tarafından belirleneceği vurgulanmaktadır. Socrates, Plato, Epikiros, Çiçero, Afrodisyaslı Alexander gibi birçok ilk çağ filozofunda kaderciliğin yansımaları görülmektedir. Pagan inancındaki mutlak güce sahip, her şeyi tek başına belirleyen Tanrı anlayışıyla erken Hristiyan yazarlar çatışmaya girmiştir. Hristiyanlıkta birey günahlar karşısında özgür seçimini yapmakta ve buna dayalı olarak ödül veya cezasını elde etmektedir. Paganizmin kadercilik sorunu, Hristiyan teolojisinde ilahi öngörme, ilahi takdir ile insan özgürlüğünün uyumu sorununa dönüşmektedir. Radikal Müslüman görüşe göre ise, mutlak ve kadir olan Allah inancı bireysel seçimlerin önünde bir yer tutmaktadır. Pek çok İslam bilgini Batılı teologlar gibi özgür iradeyi savunsalar da iyi ve kötü olayların Allah'ın izni ile gerçekleştiği düşüncesi hakimdir. Çeşitli İslam felsefecileri 'kaderci' teori ile insanın sorumluluğunu bir araya getirmeye çalışmışsa da Doğulu yaklaşım, daha çok kişisel sorumluluğun azaltılması tarafında yer almıştır (Maher, 1909). İslam anlayışında, insanın özgür iradesinin varlığını savunarak sorumluluğu bireye atfeden yaklaşımlar olduğu gibi her şeyi tanrısal iradeye devreden yaklaşımlar da mevcuttur. Cebriyeci yaklaşım, olayların değerlendirmesinde insan iradesini hiç hesaba katmamaktadır (Kasapoğlu, 2008, s. 87-89). Cebriyeci yaklaşım mutlak hâkim olan 'kadere teslim olmak' zorunluluğuna işaret etmektedir. İnsan özgür iradeye sahip olamadığından, "cansız varlıklardan farksızdır... rüzgârın sürüklediği tüy ya da ağaç yaprağı gibi, onun estiği yere doğru sürüklen"mektedir (Kasapoğlu, 2008, s. 91).

Benzer şekilde, Hispanik Amerikalılar içinde kaderci eğilim temel değerlerden birisidir. Kuvvetli Latin kökenli Katolik dini inançlarına rağmen, yüksek kaderci eğilimlere sahiptir. Hispanik Amerikalıların Fatalismo inançlarına göre, bireylerin çabaları olsa da kader gerçekleşecektir (Jackson, 2006, s. 228). İlahi güçler tarafından yönlendirilen yaşama başka bir müdahale çok fazla mümkün görülmemektedir. Yaşanan iyi olaylar iyi talihe, kötü olaylar düşmanların ‘bedduası’na atfedilebilir (a.g.e., s.410).

Konuyu mantıksal yasalar ve metafiziksel gereklilikler üzerinden; Tanrı’nın varlığı ve niteliği üzerinden ve nedensel determinizm üzerinden ele almak mümkündür. İlki, Mantıksal (Metafiziksel) Kadercilik, ikincisi Teolojik Kadercilik üçüncüsü yaygın kullanımıyla ‘kadercilik’ kavramına refere etmektedir (Rice, 2015). Bununla birlikte, güçlü bir ilişki olsa da, kaderciliğin ortaya çıkması için dinsel motiflerin varlığı mutlak bir zorunluluk değildir (Aycan, ve diğerleri, 2000). Çalışmada, temelde üçüncü anlam üzerinde durulsa da nedenselliğin kökenine ilişkin algılarda felsefi ve teolojik tercihler etken rol oynamaktadır.

Özetle, ilk anda çağrışım yapan anlamıyla kadercilik, yaşanan olay ve eylemlerin dışsal bir güç tarafından belirlendiğine, kök nedenin insanın muktedirlik alanında olmadığına dair bir dünya görüşüdür. Bu dünya görüşü alışılmadık biçimde kültürler arası yaygınlığa sahiptir. Bununla birlikte, Doğu kültürlerinde ya da sekülerleşmemiş Batılı düşüncede de kendisini belli etmektedir. Kadercilik bu yönüyle ala alındığında, eylemsizlik sonucu yaratabilecek bir pencereye de işaret etmektedir. Bu da Doğu kültüründeki pasifizm ve kabullenici kültürlerle örtüşüyor görünmektedir.

Kaderci eğilime sahip kişiler, kendi hayatları üzerinde kontrolleri olmadığına inanmaktadır. Bu nedenle, bireyseli karşıtı ön-Refah Devletleri toplumları tutumlarına sahiptir (Kouba, 2016, s. 211). Nietzsche, Türk kaderciliğinin (alinyazıcılığı) insan ve alinyazısını iki ayrı nesne olarak karşılıklı yerleştirmesini eleştirmektedir. İnsan ‘onu boşa çıkarmak için karşı koyabilir, ancak sonunda gene alinyazısı ulaşır başarıya. Boyuna, bu yüzden pek anlayışlı ol ki katlanasın’. İnsan kaderine karşı savaştığını düşünse de bu da yine alinyazısına dahildir.

Özgür olmayan istem öğretisi karşısında birçoklarının duyduğu korku Türk alinyazıcılığı karşısındaki korkudur: “Türkler insanın güçsüzlüğünden dolayı katlanacağını, ellerini bağlayıp geleceğin karşısında duracağını düşünüyor, insanın gelecekte değiştirebileceği nesne yoktur da ondan, ya da insan dizginleri geleceğin isteğine bırakacak oldum olası” (Nietzsche, 2012, s. 60).

İnsanların geleceğe ilişkin görüşleri kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır, yakın çevresi ile etkileşim halinde oluşmaktadır. Özellikle normatif etkinin, bağlılığının yüksek olduğu durumlarda bu etki daha da artmaktadır. Akran gruplarının kadercilik anlayışının özellikle gençlerin kadercilik eğilimleri üzerindeki etkisi büyüktür (Haynie, Soller, & Williams, 2014). Bir toplumda kadercilik

sosyalizasyon süreciyle yaygınlaşmaktadır. Sosyalizasyonun etkileri kolektivist, ikili ilişkilerin daha yakın ve yoğun olduğu Doğu toplumlarında toplumun bireyüstündeki biçimlendirici rolü daha baskındır. Bu açıdan, bu tür toplumlarda kaderci yaklaşım toplumsallaşma süreciyle ve/veya sonraki kuşaklara nakli daha da olasıdır. Düşük öz-yeterlik algısı, egemen normlar aracılığıyla daha derinleşebilir. Bireyler kendilerinden beklentileri karşılayamayacakları hissini yaşayabilmektedir. İçindeki buldukları çevre ve koşullarda uğraşlarını sonuç vermeyeceği duygusuna kapılabilmektedir. Böylelikle çaba göstermekten vazgeçebilmektedir (Nolan & Whelan, 1999, s. 8). Yoksullukla kadercilik arasında da ilişki bulunmaktadır. Düşük umut, yüksek ve düşük gelir de yüksek kadercilik eğilimi ile ilişkili bulunmuştur (Cidade, Moura, Nepomuceno, Ximenes, & Sarriera, 2016, s. 55-56).

Sosyolojik perspektifte Durkheim'ın yapısal kaderciliği ve Weber'in kozmolojik kaderciliği olmak üzere iki klasik teori tanımlanmıştır. Durkheim'a göre daha düzenlenmiş toplumlara daha fazla kaderci eğilime sahip olmaktadır (Ruiu G. , 2013, s. 105; Kouba, 2016, s. 211). Dinsel motiflerin kaderciliği etkileyişi dikkate alındığında farklı dinler söz konusu olsa da benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Hangi dine mensup olduğundan bağımsız olarak dinsel güçlü motiflere sahip olmak güçlü kadercilik anlayışını tetiklemektedir. Özetle kaderci eğilimler başta din olmak üzere, kültürel etkenlerin ve toplumun tarih boyunca yaşadığı deneyimlerin sonucu olarak meydana gelmektedir (Ruiu, 2013; Ruiu, 2012).

Yakın coğrafyadaki benzer toplumlar gibi, Türk toplum yapısında da, kadercilik eğilimi etkili bir faktördür. Toplumsal yaşamın düzenlenmesinde, bireysel karar ve eylemlerde bir "ara değişken" gibi sonuca etki etmektedir. Bu önemine karşın, konu üzerine yapılmış çalışma sayısı oldukça azdır. En büyük problem, kadercilik eğiliminin tanımlanmasında ve değerlendirilmesinde yaşanmaktadır. Çalışmanın amacı, öncelikle konuya dikkat çekmek ve kadercilik eğilimin ölçülmesini sağlayacak bir ölçme aracı üretmektir. Bu amaçla, alanyazından yola çıkılarak teorik kurgu üretilmiş bu teorik kurguya destek verecek model kurgulanarak test edilmiştir.

Yöntem

Örneklem

Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak sağlanmaya çalışılmıştır. Toplamda yaklaşık 700 kişiden bilgi alınmış ölçeklerde yapılan incelemelerde sağlıklı olduğu görülen veriler elenmiştir. Böylelikle sonuçta 654 sağlıklı veri elde edilmiştir. Katılımcıların 340'ı (% 52,0) erkek, 294'ü (45,0) kadındır (20 kişi cinsiyet belirtmemiştir). Örneklem % 30,4'ü lise; % 33,3'ü (2 yıllık veya 4 yıllık) üniversite mezunudur. Örneklem genel yaş ortalaması 28,4 (s.s.=7,11; Erim=17-58); kıdem ortalaması 5,2 (s.s.=5,60; Erim=0-30) yıldır. Erkeklerde yaş ortalaması 29,4 kadınlarda ise 27,2

olarak bulunmuştur. Kıdem ortalaması erkeklerde 6,38, kadınlarda 3,58'dir. Farklı sosyal grupları temsil etmesi bakımından yaklaşık 50 farklı meslek grubundan veri toplanmıştır.

Veri toplama araçları

Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği'nin yanı sıra, ölçüt geçerliliğini sınamak için Rotter İç Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin (RİDKOÖ) ve Kontrol Odağı Ölçeği'nin Kadercilik alt boyutu kullanılmıştır. RİDKOÖ, Rotter tarafından 1966 yılında geliştirilmiştir. Ölçek 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe çalışmaları Dağ tarafından yapılmıştır (Dağ, 1991). KOÖ ise Dağ tarafından (2002) RİDKOÖ ölçeği uygulama tecrübesinden hareketle oluşturulmuştur. Bunlara ilave olarak yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik değişkenler sorulmuştur. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin temelde 19 ifadeden oluşmuştur. Katılımcılar görüşlerini, 'Tamamen Karşıyım' ile 'Tamamen Katılıyorum' arasında (1 ile 5 puan arasında Likert tipi) yansıtmışlardır.

İşlem

Ölçek gönüllü katılımcılara kendi mekanlarında uygulanmıştır. Uygulama sırasında kimlik bilgileri istenmemiş yönerge aracılığıyla kendilerini özgür hissederek, samimi cevap vermeleri temin edilmeye çalışılmıştır. Ölçek, genellikle 10 dakika içinde cevaplanmıştır.

Bulgular

Ölçeğin yapısı

Elde edilen veriler bir istatistik paket programına giriş yapılarak istatistiki çalışmaya hazırlanmıştır. Bu sırada geçersiz işaretlemeler olan ya da büyük ölçüde cevaplanmamış olan anket formları çalışma dışında tutulmuştur.

İlk etapta alan yazından hareketle 19 maddelik bir temel soru formu hazırlanmıştır. Hangi ifadelerin istatistiksel olarak işler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Hazırlanan bu ölçeğin yapısal geçerliliğinin test edilmesi için temel bileşenler analizi yapılarak, varimaks eksen döndürülme tekniği ile keşfedici faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Faktör analizi için örneklem test yeterliliğinin anlaşılabilmesi için Keiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik testi yöntemleri uygulanmıştır. KMO değeri 0,867 bulunmuş örneklem birim sayısının istatistiksel analiz için yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Bartlett Küresellik testi sonuçları da maddeler arası korelasyon ilişkilerinin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna varılmıştır ($\chi^2 (171) = 3704,830; p < ,000$).

Tablo 1.Ortak Varyanslar Tablosu

Ölçekten çıkarılan maddeler dışarıda bırakılarak yeniden yapılan keşfedici faktör analizi sonucunda, 15 maddenin 4 faktör altında toplanarak varyansın % 61,48'ini açıkladığı saptanmıştır (KMO=.837, Bartlett= χ^2 (105)= 2927,002; $p < ,000$). Yeni oluşan hali ile ölçeğin faktör yapıları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin KFA Analizi Sonuçları

	Bileşenler			
	1	2	3	4
1.Eğer bir kişinin başına bir şey gelecekse ne yaparsa yapsın olacaktır.		,569		,342
3.Birisinin ciddi bir hastalığa yakalanması onun kaderindeki ölüme yaklaştığını anlatır.			,322	,563
4.Sadaka vermek iş kazasına engel olur		,243		,719
5.Eğer birisinin başına kötü bir şey geldiyse mutlaka başka birisinin canını yakmıştır.				,781
6.Ne önlem alırsan al, bahtında yazan seni bulur.		,575		,426
8.Ne kadar yaşayacağımız alınyazımızdır.		,839		
9.Kaderde yazdığı zaman öleceğim.		,859		
10.Olacaklar kaderimde bellidir.		,767	,206	
12.Taliksiz olduğumdan başıma kötü şeyler hep benim başıma gelir.	,473		,589	
13.İyi halde olmak talih meselesidir.	,294		,752	
14.Ömrümüzün ne olacağı şanstır.			,786	
16.Kötü talihimden çok çektim.	,698		,371	
17.Kendimi çaresiz kalmış hissediyorum.	,884			
18.Sıkça köşeye sıkışmış hissediyorum.	,854			
19.Ne kadar çabalasam da en basit istediklerimi bile elde edemeyeceğime eminim.	,738			
Özdeğerler (Eigenvalues)	2,918	2,843	1,885	1,871
Açıklanan varyans yüzdesi	19,451	18,953	12,567	12,471
Toplam açıklanan varyans yüzdesi	63,443			

Not: 0,20 den küçük değerler tabloda gösterilmemiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, 15 sorudan oluşan ölçeğin 4 faktörlü yapıda oluşmuştur. İlk faktör, 16, 17, 18 ve 19. maddelerden oluşmakta ve toplam varyansın % 19,45'ini açıklamaktadır. İkinci faktör toplam varyansın % 18,95'ini açıklamaktadır. 1, 6, 8, 9 ve 10. Maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktör 12. 13. ve 14. maddelerden (toplam varyansın % 12,56'sı), dördüncü faktör 3, 4, 5. maddelerden (toplam varyansın % 12,47'si) oluşmaktadır. Faktörleri oluşturan ifadelerin içeriklerinden hareketle istatistiksel olarak oluşan kategorilerin anlamları dikkate alınarak faktörler isimlendirilmeye çalışılmıştır. Buna göre Faktör 1 olarak tanımlanan içerik, ölçeğin Kontrol Yoksunluğu İnancı boyutunu oluşturmuştur. Faktör 2, Alinyazısı/Önceden Belirlenmişlik İnancı alt boyutu olarak isimlendirilmiştir. Faktör 3, Talihçi Yaklaşım ve Faktör 4 İrrasyonel Sebep-Sonuç ilişkisi alt boyutları olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 3. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği'nin Faktör Yapısı ve Alt boyutları

Faktör 1: Kontrol yoksunluğu inancı

Kötü talihimden çok çektim.

Kendimi çaresiz kalmış hissediyorum.

Sıkça köşeye sıkışmış hissediyorum.

Ne kadar çabalasam da en basit isteklerimi bile elde edemeyeceğime eminim.

Faktör 2: Alinyazısı / önceden belirlenmişlik inancı

Eğer bir kişinin başına bir şey gelecekse ne yaparsa yapsın olacaktır.

Ne önlem alırsan al, bahtında yazan seni bulur.

Ne kadar yaşayacağımız alinyamızdır.

Kaderde yazdığı zaman öleceğim.

Olaçklar kaderimde bellidir.

Faktör 3: Talihçi yaklaşım

Talihsiz olduğumdan başıma kötü şeyler hep benim başıma gelir.

İyi halde olmak talih meselesidir.

Ömrümüzün ne olacağı şanstır.

Faktör 4:İrrasyonel sebep-sonuç ilişkisi

Birisinin ciddi bir hastalığa yakalanması onun kaderindeki ölüme yaklaştığını anlatır.

Sadaka vermek iş kazasına engel olur

Eğer birisinin başına kötü bir şey geldiyse mutlaka başka birisinin canını yakmıştır.

Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin madde-toplam korelasyon analizinde, madde değerlerinin 0,45 ve 0,80 arasında olduğu anlaşılmıştır. Bu madde yüklerinin kabul edilebilir sınır olan 0,40'ın çok üzerinde olması geçerlik açısından destek sunar niteliktedir. Bu sonuçlar 15 maddeden oluşan dört faktörlü Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin yapısal geçerliğini ortaya koymaktadır.

Ölçeğin güvenirlik çalışmasında, Cronbach Alpha katsayısı 0,84 (N= 654, Madde sayısı 15) bulunmuştur. Alt boyutların sırasıyla Cronbach Alpha katsayısı, Kontrol Yoksunluğu İnancı boyutu için 0,84 (N= 654, Madde Sayısı 4), Alinyazısı/Önceden Belirlenmişlik İnancı boyutu için 0,82 (N= 654, Madde Sayısı 5), Talihçi Yaklaşım alt boyutu için 0,71 (N= 654, Madde Sayısı 3), İrrasyonel Sebep Sonuç İlişkisi alt boyutu için 0,57 (N= 654, Madde sayısı 3) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin Yapısı ve İfadelerin Dağılımı

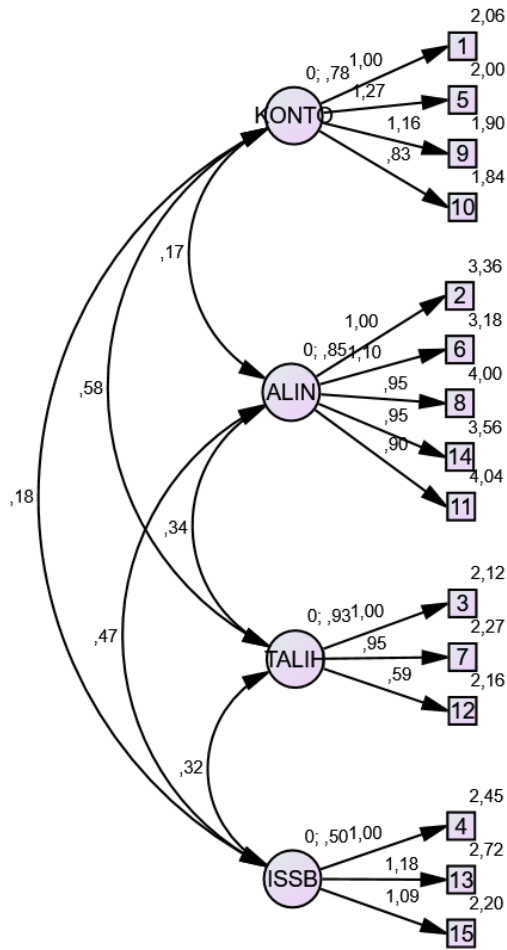
	Boyut	İfade No
Faktör 1: Kontrol Yoksunluğu İnancı	KYI	
Faktör 2: Alinyazısı / Önceden Belirlenmişlik İnancı	AOB	
Faktör 3: Talihçi Yaklaşım	TYA	
Faktör 4: İrrasyonel Sebep-Sonuç İlişkisi	ISBI	
Kötü talihimden çok çektim.	KYI	1
Eğer bir kişinin başına bir şey gelecekse ne yaparsa yapsın olacaktır.	AOB	2
Talihsiz olduğumdan başıma kötü şeyler hep benim başıma gelir.	TYA	3
Birisinin ciddi bir hastalığa yakalanması onun kaderindeki ölüme yaklaştığını anlatır.	ISBI	4
Kendimi çaresiz kalmış hissediyorum.	KYI	5
Ne önlem alırsan al, bahtında yazan seni bulur.	AOB	6
İyi halde olmak talih meselesidir.	TYA	7
Ne kadar yaşayacağımız alinyazımızdır.	AOB	8
Sıkça köşeye sıkışmış hissediyorum.	KYI	9
Ne kadar çabalasam da en basit isteklerimi bile elde edemeyeceğime eminim.	KYI	10
Kaderde yazdığı zaman öleceğim.	AOB	11
Ömrümüzün ne olacağı şanstır.	TYA	12
Sadaka vermek iş kazasına engel olur	ISBI	13
Olacaklar kaderimde bellidir.	AOB	14
Eğer birisinin başına kötü bir şey geldiyse mutlaka başka birisinin canını yakmıştır.	ISBI	15

Yapılan analizler sonucunda elde edilen Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin özgün yapısı Tablo 4'te ölçeğin kullanılabilir hali ekte (EK-1) verilmiştir. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin (KEBÖ) genel puanı, 15 maddesinden genel ortalamasını almak yoluyla elde edilmektedir. Bununla birlikte her bir alt boyutu oluşturan ifadelerin ortalaması ile ilgili boyutun puanını elde etmek mümkündür. Yapılan madde analizlerinden sonra ölçekte ters yönlü madde bulunmamaktadır.

Elde edilen dört boyutlu yapı (Şekil 2) Doğrulayıcı Faktör Analizleri (DFA) ile test edilerek sınanmıştır. Analize başlamadan önce, tüm değişkenlerde normal dağılım varsayımının sağlandığı ve

boş veri olmaması koşulu kontrol edilmiştir. İlk yapılan analiz sonuçlarında, iyi değerler elde edilse de bazı değerlerde istenen sonuçlara ulaşılamamıştır [$\chi^2(84) = 339,98$; $p < ,000$, $\chi^2/df = 4,04$; $IFI = 0,92$; $TLI = 0,90$; $NFI = 0,90$; $CFI = 0,92$; $RMSEA = 0,68$]. İlk yapılan DFA sonuçları, AFA analizi sonuçlarını doğrulayıcı nitelikte olmakla beraber, test sonucunda elde edilen düzeltme indeksinin önerileri doğrultusunda hata kovaryansları eklenmiştir. Öneri doğrultusunda, e1 ve e3; e8 ve e15; e10 ve e11 hata terimleri arasında kovaryanslar eklenmiştir. Bu şekilde, yapılan düzenleme ile Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği'nin (KEBÖ) 4 boyutlu 15 ifadeden oluşan yapısı, DFA analizi aracılığıyla doğrulanmıştır. Model uyumunun istatistiksel olarak kabul edilebilir düzeyde olduğu gözlenmiştir [$\chi^2(81) = 224,81$; $p < ,000$, $\chi^2/df = 2,77$; $IFI = 0,95$; $TLI = 0,94$; $NFI = 0,93$; $CFI = 0,95$; $RMSEA = 0,52$].

Şekil 2. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği'nin Yapısal Modeli ve YEM Analizi Sonucu

Örneklem ölçek genel puanı göre, alt % 27'lik dilim ve üst % 27'lik dilimde yer alan kişiler belirlenmiş alt ve üst kaderci gruplar olarak isimlendirilmiştir. Alt ve üst kaderci grupların kadercilik eğilimi puanları t testi ile kıyaslanmıştır. Sonuçlara göre; KEBÖ'den elde edilen genel puanlar, alt ($\chi=1,76$) ve üst grup ($\chi=3,59$) kadercilik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($t(350,389)$, $p=.000$) farklılaşmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin Genel Puanının Alt Ve Üst Gruplar Arası Farklılaşmanın T Testi İle Analizi

	N	Ort.	S.s.	T testi		
				T	Sd	p
Kadercilik Eğilimi Alt	177	1,7637	,37864	-43,958	350,389	,000
Belirleme Ölçeği Üst	177	3,5962	,40525			

Ölçeğin alt boyutlarının da en üst ve en alttaki % 27'lik dilimi ayırt edip etmediğine bakılmıştır. Sonuçlara göre; KEBÖ'nün tüm boyutlarında Üst ve Alt Kadercilik grubu istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($p<.000$) farklılaşmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin Boyutlarının Alt ve Üst Grup Açısında T Tesi ile Sınanması

Grup	N	Ort.	s.s.	T testi		
				T	Sd	P
Alın yazısı /Alt	177	2,3903	,86694	-28,410	352	,000
Önc. Belirl. Üst	177	4,5297	,50208			
Kontrol Alt	177	1,3484	,60473	-16,743	352	,000
Yoksun. Üst	177	2,9280	1,09987			
İrrasyonel Seb-Alt	177	1,5339	,62597	-20,218	352	,000
Sonuç Üst	177	3,3032	,98170			
Talihçi Alt	177	1,4557	,66507	-18,206	352	,000
Yaklaşım Üst	177	3,1121	1,01122			

KEBÖ'nün Alın yazısı/Önceden Belirlenim alt boyutundan elde edilen genel puanlar, alt ($\chi=2,39$) ve üst grup ($\chi=4,52$) kadercilik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($t(-28,410)$, $p =,000$) farklılaşmaktadır. KEBÖ'nün Kontrol Yoksunluğu alt boyutundan elde edilen genel puanlar, alt ($\chi=1,34$) ve üst grup ($\chi=2,92$) kadercilik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($t(-16,743)$, $p =,000$) farklılaşmaktadır. KEBÖ'nün İrrasyonel Sebep-Sonuç İlişkisi alt boyutundan elde edilen genel puanlar, alt ($\chi=2,39$) ve üst grup ($\chi=4,52$) kadercilik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($t(-20,218)$, $p =,000$) farklılaşmaktadır. KEBÖ'nün Talihiçi Yaklaşım alt boyutundan elde edilen genel puanlar, alt ($\chi=1,34$) ve üst grup ($\chi=2,92$) kadercilik grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($t(-18,206)$, $p =,000$) farklılaşmaktadır.

KEBÖ'nün Ölçüt Bağımlı Geçerliğinin Test edilmesi için Rotter Benlik Saygısı ve Dağ'ın Kontrol Odağı Ölçeklerinin Kadercilik alt boyutları ile korelasyon analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 7. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin Genel Puanları ve Alt Ölçeklerinin Rotter Benlik Saygısı ve Kontrol Odağı Ölçeklerinin Kadercilik Boyutları ile Pearson Korelasyon Katsayıları (N=654)

	Alın yazısı /Kontrol Önc. Belirl.	Kontrol Yoksun.	İrrasyonel Seb-Sonuç	Talihiçi Yaklaşım	Rotter Benlik S. Kader.	Kontrol Od. Kader.
Kadercilik Eğilimi	,769**	,653**	,651**	,696**	,466**	,564**
Alın yazısı / Önc. Belirl.	1	,197**	,458**	,285**	,367**	,657**
Kontrol Yoksun.		1	,200**	,527**	,332**	,164**
İrrasyonel Seb-Sonuç			1	,302**	,286**	,408**
Talihiçi Yaklaşım				1	,300**	,238**
Rotter Benlik S. Kader.					1	,509**

** . $p < .001$

Sonuçlara göre, KEBÖ'nün genel puanında ve tüm alt ölçekleriyle, Rotter Benlik Saygısı Ölçeğinin Kadercilik alt ölçeği ve Kontrol Odağı Ölçeğinin Kadercilik alt ölçeği istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki içerisindedir. Rotter Benlik Saygısı Ölçeğinin Kadercilik alt ölçeği ile KEBÖ'nün genel puanı ($r(648)=,47$, $p=.000$); Alın Yazısı/Önceden Belirlenim alt ölçeği ($r(648)=,37$, $p=.000$); Kontrol Yoksunluğu alt ölçeği ($r(648)=,33$, $p=.000$); İrrasyonel Sebep Sonuç alt ölçeği ($r(654)=,28$, $p=.000$); Talihiçi yaklaşım alt ölçeği ($r(648)=,29$, $p=.000$) arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Kontrol Odağı Ölçeğinin Kadercilik alt ölçeği ile KEBÖ'nün genel puanı ($r(649)=,56$, $p=.000$); Alın Yazısı/Önceden Belirlenim alt ölçeği ($r(649)=,66$, $p=.000$); Kontrol Yoksunluğu alt ölçeği ($r(649)=,16$, $p=.000$); İrrasyonel Sebep Sonuç alt ölçeği ($r(649)=,41$, $p=.000$); Talihiçi yaklaşım alt ölçeği ($r(648)=,24$, $p=.000$) arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki

bulunmuştur (Tablo 7). Bu sonuçlar ışığında Kadercilik Eğilimi, Ölçeğinin ölçüt geçerliliğinin kabul edilebilir seviyede olduğuna karar verilmiştir.

Ölçeğin Temel Demografik Değişkenler Açısından Elde Edilmiş Normları

KEBÖ'nün standartlarının ve normlarının oluşabilmesi için demografik değişkenler ile ölçek genel puanları arasında analizler yapılmıştır. Bu amaçla yapılan normallik testlerinde, ölçek genel puanının hem grafiksel olarak hem de Kolmogorov_Smirnov testlerinde normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir ($D(654) = .031, p = .192$). Temel demografik değişkenler açısından grupların ortalamaları arasında farklılıklar tespit edilmiştir.

Tablo 8. Örneklemin Temel Demografik Değişkenler Açısından Kadercilik Eğitimi Puanları Dağılımı

Cinsiyet	Ortalama	
Kadın	2,71	,79
Erkek	2,64	,73
Yaş	Ortalama	
20 ve altında	2,61	,73
21 – 25 yaş	2,70	,70
26 – 30 yaş	2,63	,74
31 – 35 yaş	2,58	,87
36 – 40 yaş	2,68	,75
41 – 45 yaş	2,93	,63
46 – 50 yaş	3,28	,94
51 yaş ve üzeri	3,28	,56
Eğitim	Ortalama	
İlkokul	3,00	,81
Ortaokul	2,83	,82
Lise	2,51	,75
Meslek Lisesi	2,88	,74
Üniversite	2,61	,69

Genel olarak erkeklerin ortalamaları kadınlara göre daha yüksek olsa da beklendiği gibi kadercilik algısı cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yaş değişkeni dikkate alındığında ilerleyen yaşlarda kadercilik eğiliminde görece bir artış meydana gelmektedir. Eğitim arttıkça kadercilik eğilimi puanları azalmaktadır (Tablo 8). Ortalamalar arasındaki bu farklılığın

istatistiksel olarak anlamlılığı da kontrol edilmiştir. Kadercilik Eğilimi Puanları erkek ($\chi=2,71$) ve kadınlar ($\chi=2,64$) arasında ortalama farklılığı bulunsa da anlamlı farklılaşmamaktadır ($t(629,395)$, $p=.393$).

Tablo 9. Örneklemin Yaş ve Eğitimine Göre Kadercilik Eğilimi Farklılaşması

	Karelerin toplamı	SD	Ortalama Kare	F	Post Hoc
Yaş					
Gruplararası	10,546	7	1,507	2,698**	
Grupiçi	353,469	633	,558		
Total	364,015	640			
Eğitim					
Gruplararası	18,184	4	4,546	8,197**	İlk > Lis., Üniver.
Grupiçi	350,490	632	,555		Ortaokul>Lise
Total	368,674	636			Meslek L > Lise

** $p < 0.01$

Yapılan analize göre, bireyin yaşı ile Kadercilik Eğilimi arasında anlamlı bir ilişki vardır ($F(7, 633)=2,69$ $p=.009$). Kadercilik Eğilimi eğitim açısından da istatistiksel anlamlılık içeren bir ilişki içermektedir ($F(4, 632)=8,19$ $p=.000$). Gruplar arasında farklılaşmanın, ilkokul mezunları ile lise ve üniversite, ortaokul mezunları ile lise mezunları, Meslek lisesi mezunları ile normal lise mezunları arasında olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 9).

Sonuç Ve Tartışma

Türkiye'nin de dahil olduğu Doğu kültürlerinde yaşayış, iş yapış ve davranış tarzlarında kadercilik eğilimi önemli bir yere sahiptir. Bireysel veya toplumsal boyutta alınan kararlarda, yargılarda, yaşantılarda bilişsel sisteme görünmeyen bir ara değişken olarak etkili olmaktadır. Günlük yaşam pratiklerinde hissedilen bu etkiye karşın konu akademik çalışmalarda ağırlığınca tartışılmamıştır. Alanda tartışma ve çalışmalara zemin oluşturabilecek bir ölçme aracı geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, konuya dikkati çekerek pratikte kullanılabilir bir Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin geliştirilerek konuyla ilgili çalışmalara katkı yapılmasıdır.

Bu amaçla ilk olarak geliştirilen madde havuzundan yargısal kararlar seçilen 19 madde yaklaşık 700 kişilik bir örnekleme uygulanmıştır. Yapılan madde analizi çalışmaları sonucunda, Alın Yazısı / Önceden Belirlenmişlik, Kontrol Yoksunluğu, İrrasyonel sebep-sonuç ilişkisi, talihiçi yaklaşım

alt boyutlarına sahip 15 ifadeden oluşan bir Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin elde edilmiştir. Bu dört boyutun toplam varyansın % 63,4'ünü açıkladığı belirlenmiştir.

Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin nin güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Alt boyutlardaki analizlerde Cronbach Alpha katsayısı .56-.84 arasında çıkmıştır. Sonuçların ışığında ölçeğin güvenilirlik bir ölçek olarak kullanılabilmesi yargısına varılmıştır. Örneklem en yüksek kadercilik puanına sahip % 27'lik (Alt) ve en düşük kadercilik puanına sahip % 27'lik (Üst) grup olarak ikiye ayrılarak Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin ayırt ediciliği de test edilmiştir. Buna göre ölçek genel puanı ve tüm alt boyutları açısından alt ve üst kadercilik grubunu ayırt edebilmektedir. Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin ölçüt geçerliliği çalışmalarında da ölçek genel puanlarının Kontrol Odağı Ölçeğinin Kadercilik alt boyutu ile iyi derecede, Rotter Benlik Saygısı Ölçeğinin Kadercilik Boyutu ile de kabul edilebilir derecede anlamlı ve pozitif ilişki bulunmuştur. Tüm bu bulgular Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabilmesine işaret etmektedir. Ölçek beş farklı yolla sonuç üretmektedir. Buna göre her bir alt boyutun ortalama puanları aracılığıyla sonuç elde edilebileceği gibi genel puan da tüm ölçeğin ifadelerine verilen yanıtların ortalamasından elde edilmektedir.

Demografik değişkenler açısından yapılan analizler kadın ve erkekler arasında kadercilik açısından bir olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte alanyazına paralel olarak (Jackson, 2006, s. 410), sosyo-ekonomik statü, meslek ve eğitim seviyesi anlamlı farklılıklar yaratmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça kadercilik eğilimi düşmektedir. Toplumun sosyo-psikolojik dinamiklerinin çözümlenmesinde kültürün ve özellikle Doğu kültüründe kaderci eğilimlerin anlaşılabilir olguların analiz edilmesi, yapılan tahlil, tespit ve müdahalelerin etkinliğini arttıracaktır. Bu noktadan hareketle, Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin ile gelecek yapılacak çalışmalarda farklı sosyal katmanların düzeyleri tespit edilmeli, konuya ilişkin kümülatif bilgi birikimi yaratılması sağlanmalıdır.

Kaynakça

Anbari, F. T., Khilkhanova, E. V., Romanova, M. V., Ruggia, M., Tsay, H.-H., & Umpleby, S. A. (2009). Managing cross cultural differences in projects. PMI® Global Congress 2009—North America. Orlando, FL. Newtown Square, PA: Project Management Institute.

Aycan, Z., & Kanungo, R. (2001). Cross-Cultural Industrial and Organizational Psychology: A Critical Appraisal of the Field and Future Directions. N.Anderson, D.S.Ones, H.Kepir-Sinangil, & C. (. Viswesvaran içinde, International Handbook of Work and Organizational Psychology (s. Vol.1 (pp. 285-409).). London: Sage.

- Aycan, Z., Kanungo, R. N., Mendonca, M., Yu, K., Deller, J., Stahl, G., & Khursid, A. (2000). Impact of culture on human resource management practices: A ten-country comparison. *Applied Psychology: An International Review*, 49(1), 192-220.
- Bandura, A. (. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press.
- Bernard, T., Dercon, S., & Taffesse, A. S. (2012). Beyond fatalism-an empirical exploration of self-efficacy and aspirations failure in Ethiopia. *ESSP WORKING PAPER* 46.
- Cidade, E. C., M. J., Nepomuceno, B. B., Ximenes, V. M., & Sarriera, J. C. (2016). Poverty and fatalism: Impacts on the community dynamics and on hope in Brazilian residents. *Journal of prevention & intervention in the community*, 44(1), 51-62.
- Dağ, İ. (1991). Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliği ve Geçerliği,. *Psikoloji Dergisi*, 7 (26), ss. 10-16.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 77 - 90.
- Haynie, D. L., Soller, B., & Williams, K. (2014). Anticipating Early Fatality: Friends', Schoolmates'and Individual Perceptions of Fatality on Adolescent Risk Behaviors. *Jornal of Youth Adolescence*, 43:175–192, DOI 10.1007/s10964-013-9968-7.
- Jackson, Y. (. (2006). *Encyclopedia of multicultural psychology*. . London: Sage Publications.
- Kasapoğlu, A. (2008). Kur'an açısından fatalizm-inkârcıların bir tutumu olarak kadercilik. *Hikmet Yurdu*, 1 (1), 87-107. .
- Kiani, F., & Khodabakhs, M. R. (2014). Predictive power of injuries reporting rate and its dimensions by perceived organizational support for safety. *Iranian journal of health sciences*, 2(4), 36-45.
- Kouba, L. (2016). A Survey: Theory of Control and Welfare State Attitudes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, tudes. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 220, 210-216.
- Maher, M. (1909). Fatalism. . In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved April 8, 2017 from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/05791a.htm>.
- Mounger, D. (2012). A Correlational Pilot Study of Fatalism and Self-efficacy among Appalachians with Type II Diabetes Mellitus. *Undergraduate Honors Theses*. Paper 56. <http://dc.etsu.edu/honors/56>.
- Neff, J. A., & Hoppe, S. K. (1993). Race/ethnicity, acculturation, and psychological distress: Fatalism and religiosity as cultural resources. *Journal of Community Psychology*, 21, 3–20.
- Nietzsche, F. W. (2012). *Gezgin ve Gölgesi* (çev. İsmet Zeki Eyüpoğlu), 176 s.,. İstanbul: Özgür Yayınları.

Nolan, B., & Whelan, C. T. (1999). Poverty in Ireland : the role of underclass processes. Dublin, <http://www.esri.ie/UserFiles/publications/20070209094613/WP>: Economic and Social Research Institute.

Oxford Dictionaries. (2017, 04 04). Fatalism. Oxford dictionaries: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/fatalism> adresinden alındı

Rice, H. (2015). Fatalism. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2015 Edition) Edward N. Zalta (ed.).

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal vs. external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1-28.

Ruiu, G. (2012). Is fatalism a cultural belief? An empirical analysis on the origin of fatalistic tendencies. Munich: Munich Personal RePEc Archive, July.

Ruiu, G. (2013). The Origin of Fatalistic Tendencies: an Empirical Investigation. *Economics & Sociology*, Vol. 6, No 2, pp. 103-125. DOI:10.14254/2071-789X.2013/6-2/10.

Shapiro, J., & Wu, S. (2011). Fatalism and savings. *The Journal of Socio-Economics*, 0(5), 645-651, doi:10.1016/j.socec.2011.05.003.

Şimşekoğlu, Ö., & Nordfjærn, T. (2017). The role of safety culture/climate and social cognitive factors for driving behaviors of Turkish professional drivers transporting petroleum products. *Journal of Risk Research*, Vol. 20, No. 5, 650–663, <http://dx.doi.org/10.1080/13669877.2015.1118150>.

Whelan, C. T. (1996). Marginalization, Deprivation, and Fatalism in the Republic of Ireland: Class and Underclass Perspectives. *European Sociological Review*, 12 (1): 33–51.

White, M. J. (2012). Agency and Integrality: Philosophical Themes in the Ancient Discussions of Determinism and Responsibility. Springer Science & Business Media, 296 pages.

Wu, S. (2005). Fatalistic tendencies: an explanation of why people don't save. *Contributions to Economic Analysis and Policy*, 4 (1), 1–21, Article 11.

Ek 1: Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeğinin

		Tamamen Karşıyım	Genelde Karşıyım	Biraz Karşıyım Biraz Katılıyorum	Genelde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
		1	2	3	4	5
Sayın Katılımcı, Elinizdeki ölçek Kadercilik Eğilimi'ni belirleme amacı taşımaktadır. Verilen ifadelerin kesin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Bu sebeple önemli olan, ifadelere verdiğiniz yanıtların sizin görüşünüzü tam olarak yansıtmasıdır. Eğer bir ifadeye hiç tereddüttünüz olmadan hemfikirseniz, size mutlak doğru gibi geliyorsa '5- Tamamen Katılıyorum'; hiç tereddütsüz yanlış geliyorsa '1- Tamamen Karşıyım' seçeneklerini işaretleyiniz. Eğer ifadeye ilişkin tam orta düzeyde katılıyorsanız, yani aynı ölçüde hemfikir ve karşı iseniz '3-Biraz Katılıyorum Biraz Karşıyım' seçeneğini işaretleyebilirsiniz. Bu üç durum dışında görüşünüz genelde katılma yönünde hisse sahip ama tam değil diye düşünüyorsanız '4- Genelde Katılıyorum'; ifadeye karşı olmakla birlikte tam uç noktada değil diye hissediyorsanız '2-Genelde Karşıyım' seçeneğini işaretleyiniz. İçten ve samimi cevaplarınız için teşekkür ederiz.						
1.	Kötü talihimden çok çektim.	1	2	3	4	5
2.	Eğer bir kişinin başına bir şey gelecekse ne yaparsa yapsın olacaktır.	1	2	3	4	5
3.	Talihsiz olduğumdan başıma kötü şeyler hep benim başıma gelir.	1	2	3	4	5
4.	Birisinin ciddi bir hastalığa yakalanması onun kaderindeki ölüme yaklaştığını anlatır.	1	2	3	4	5
5.	Kendimi çaresiz kalmış hissediyorum.	1	2	3	4	5
6.	Ne önlem alırsan al, bahtında yazan seni bulur.	1	2	3	4	5
7.	İyi halde olmak talih meselesidir.	1	2	3	4	5
8.	Ne kadar yaşayacağımız alinyamızdır.	1	2	3	4	5
9.	Sıkça köşeye sıkışmış hissediyorum.	1	2	3	4	5
10.	Ne kadar çabalasam da en basit isteklerimi bile elde edemeyeceğime eminim.	1	2	3	4	5
11.	Kaderde yazdığı zaman öleceğim.	1	2	3	4	5
12.	Ömrümüzün ne olacağı şanstır.	1	2	3	4	5
13.	Sadaka vermek iş kazasına engel olur	1	2	3	4	5
14.	Olaçklar kaderimde bellidir.	1	2	3	4	5
15.	Eğer birisinin başına kötü bir şey geldiyse mutlaka başka birisinin canını yakmıştır.	1	2	3	4	5